

Otto Böhtlingk & Rudolph Roth: Sanskrit-Wörterbuch, Part 1, Petersburg 1855.

उत्पत्ति (von पद्म mit उद्) f. 1) *das zum-Vorschein-Kommen, Entstehung, Geburt, Ursprung* AK. 1, 1, 4, 8. H. 1367. पिङ्कोत्पत्ति Suçr. 1, 118, 3. अश्वत्थफलोत्पत्तिकाले P. 4, 3, 48. Sch. कुमुतोत्पत्ति Çrṅgārat. 20. उत्पत्त्यन्तरं विनाशिनी विद्युत् P. 5, 1, 114, Sch. एष प्रेतो द्विजातीनामौपनयनिको विधिः । उत्पत्तिव्यञ्जकः (das Zeichen ihrer Wiedergeburt) पुण्यः M. 2, 68. मुतोत्पत्त्या 3, 16. यस्मादुत्पत्तिरेतेषाम् 193. 1, 98. Jāñ. 3, 62, 179. Praçnop. 3, 12. MBh. 1, 372. P. 3, 3, 111. Dev. 1, 1, 12, 13. Suçr. 1, 11, 9. 91, 14. 111, 5. 372, 19. स्थित्युत्पत्तिविनाश 194, 16. उत्पत्तिस्थितिप्रलय Prabh. 54, 10. 9, 7. Sāṃkhjak. 69. अक्षरप्रोत्पत्ति adj. Kāṭj. Çr. 1, 3, 28. उत्पत्तिप्रकरणा Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 642. fg. — 2) *Ertrag, Ergiebigkeit: स्वल्पोत्पत्तिः देशः* Rāḡa-Tar. 5, 68. देशः प्रायोत्पत्तिम् 69. 169. — Vgl. अनुत्पत्तिक.

उत्पत्तिमत् (von उत्पत्ति) adj. *entstanden, geboren: विपदुत्पत्तिमता-मुपस्थिता* Ragh. 8, 82.

उत्पत्त्यपाकला gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72.

उत्पथ (उद् + पथ) m. *Abweg* (in übertr. Bed.): उत्पथं नेतुम् M. 2, 214. उत्पथं यः समाहूतः R. 2, 78, 4. त्वामुत्पथमाहूतम् 3, 43, 6. उत्पथप्रतिपन्न MBh. 1, 5595 (vgl. R. 2, 21, 13. Pañkāt. I, 341. Prabh. 13, 4). P. 2, 3, 12. Vārtt. 2, Sch.

उत्पन्न s. u. पद्म mit उद्.

उत्पल 1) n. a) *eine Nymphaea* (Pflanze) AK. 1, 2, 3, 36. Trik. 1, 2, 32. H. 1163 (nach dem Sch. und Siddh. K. 231, a, 4 auch m.). an. 3, 626 (= इन्दिवर). MBh. 3, 433. Suçr. 1, 29, 5. 41, 9. 141, 26. 143, 22. 220, 7. 223, 16. 226, 2. 2, 30, 7. Ragh. 3, 36. 12, 86. Megh. 27. कमलोत्पलमालिनी MBh. 3, 11604. नलिनीं प्रभूतकमलोत्पलाम् 16093. R. 4, 23, 15. 44, 29. सायुनेत्रोत्पलाभिः पुवतिभिः Amar. 2, 26. कर्णोत्पलतां प्रपेदे Ragh. 7, 23. Saamenkorn einer Nymphaea Suçr. 2, 20, 15. Vgl. नीलोत्पल, रक्तोत्पल. Nach AK. 2, 4, 4, 14. H. an. und Med. I. 62 auch *Costus speciosus* (कुष्ठ); nach Med. überdies *jede Blume*. — b) N. einer Höhle (buddh.) Burn. Intr. 201. — 2) m. N. pr. eines Mannes Rāḡa-Tar. 4, 494. 707. 5, 127. 460. erbaut ein Heiligthum उत्पलस्वामिन् 4, 694. ein Astronom Verz. d. B. H. No. 883. ein Nāga Lot. de la b. I. 3. — 3) f. a) *ला* N. pr. eines Flusses Hariy. Langl. I. 1, p. 508. Vgl. उत्पलवती. — b) *ली* eine Art Gebäck (तुषर्चरी) Med. I. 62. — 4) adj. *fleischlos* H. an. 3, 626. — In der ersten Bed. wohl von पल् = पद्म mit उद् (*bersten*), in der letzten उद् + पल.

उत्पलक m. N. pr. eines Mannes (= उत्पल) Rāḡa-Tar. 4, 678. fg. 703. 708. eines Königs der Nāga Vjūtp. 83.

उत्पलगन्धिक (von उ° + गन्ध) n. *eine Art Sandelholz* (s. गोक्षीर्ष) Çabdām. im ÇKDr.

उत्पलपत्र (उ° + प°) n. 1) *das Blatt einer Nymphaea* H. an. 5, 38. — 2) *eine durch den Fingernagel eines Frauenzimmers hervorbrachte Verletzung* H. an. — 3) *Sectenzeichen im Gesicht* (s. तिलक) Dharm. im ÇKDr. — 4) = उत्पलपत्रक Wils.

उत्पलपत्रक (von उत्पलपत्र) n. *ein best. chirurgisches Instrument* Suçr. 1, 26, 12.

उत्पलपुर (उ° + पु°) n. N. einer von Utpala erbauten Stadt Rāḡa-Tar. 4, 694.

उत्पलभयक (von उत्पल + भय) m. *eine best. Form von Verband* Suçr. 1, 55, 14.

उत्पलवती (von उत्पल) f. N. pr. eines Flusses VP. 184. 185, N. 80.

उत्पलवर्णा (von उ° + वर्ण) f. N. pr. eines Frauenzimmers Burn. Intr. 181. 278. 399. Schiefner, Leb. 280 (50).

उत्पलशाक (उ° + शा°) m. N. einer Pflanze Rāḡa-Tar. 5, 49.

उत्पलशारिवा (उ° + शारि°) f. N. eines Strauchs, *Ichnocarpus frutescens* Roxb., AK. 2, 4, 3, 30. °शारिवा Suçr. 1, 372, 14.

उत्पलान्त (उ° + अन्त Auge) m. N. pr. eines Fürsten Rāḡa-Tar. 1, 286.

उत्पलापीड (उ° + पी°) m. N. pr. eines Fürsten Rāḡa-Tar. 4, 708. 715.

उत्पलावन (उत्पल + वन mit Dehnung des Auslauts) n. N. einer Localität in Pañkālā MBh. 3, 8311. 13, 1720.

उत्पलिन् (von उत्पल) 1) adj. *mit Nymphaeen reich versehen: (नदीम्) कुमुदोत्पलिनीम्* R. 3, 78, 26. — 2) f. a) *eine Gruppe von Nymphaeen gaṇa पुष्करादि* zu P. 5, 2, 135. Çabdām. im ÇKDr. वधूषे सा — अस्तिस्त्वोत्पलिनी शीघ्रम् MBh. 3, 8564. Nach dem Rāḡān. im ÇKDr. Name einer Wasserblume (im Hindi कोटी कोजी). — b) N. eines Metrums (4 Mal — — — — —, — — — — —) Colebr. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 6). — c) N. pr. eines Flusses MBh. 1, 7817. — d) Titel eines Lexicons Med. Anb. 1. Colebr. Misc. Ess. II, 20. 33.

उत्पलवन (von पू mit उद्) n. 1) *das Reinigen* Kauç. 6. M. 5, 115 (Conjectur von Lois. für उत्पलवन). — 2) *Werkzeug zum Reinigen* Çat. Br. 1, 3, 1, 22. — 3) *das Sprengen von geschmolzener Butter u. s. w. in's Feuer* (unter Beobachtung verschiedener dabei geltender Vorschriften) ÇKDr.

उत्पलितैर् (wie eben) nom. ag. *Reiniger* Çat. Br. 1, 1, 1, 6.

उत्पश्य (von पश् mit उद्) adj. Vop. 26, 34. *hinaufschauend* H. 437.

उत्पाट (von पट् mit उद्) m. *eine best. Krankheit des äussern Ohrs* Suçr. 2, 149, 10. 17. An beiden Orten fälschlich उत्पात; vgl. सिरोत्पाट und d. folg. W.

उत्पाटक (wie eben) 1) m. = उत्पाट Suçr. 1, 59, 3. 7. — 2) f. उत्प्राटिका *die äussere Rinde eines Baums* Çat. Br. 14, 6, 9, 30. Vgl. उत्पट.

उत्पाटन (von पट् im caus. mit उद्) n. 1) *das Ausreissen, gewaltsame Herausziehen* Siddh. K. zu P. 4, 4, 88. Suçr. 1, 85, 9. अश्वद्वयः तुषको यद्वदुत्पाटने सुखः 88, 10. 109, 7. पर्वतोत्पाटन R. 6, 83, 34. विन्दुमत्या प्रयुक्तस्त्वं गर्भस्योत्पाटने मम Kathās. 26, 191. — 2) *das Vernichten, Zugrunderichten* (einer Person) Rāḡa-Tar. 5, 255. 292. 446.

उत्पाटिन् (von उत्पाट) adj. am Ende eines comp. *ausreissend, mit Gewalt herausziehend: कीलोत्पाटीव वानरः* Pañkāt. I, 26.

उत्प्रात (von पत् mit उद्) m. 1) *Sprung, Satz: प्रथमोत्पाते कृतानाम्* Anū. 4, 40. एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यति हरिपुंगवाः R. 5, 53, 25. 69, 22. übertr. *das Steigen: पातोत्पाता मनुष्याणाम्* Hit. I, 168. — 2) *eine ausserordentliche, Unglück verheissende Erscheinung, portentum* AK. 2, 8, 2, 77. 3, 4, 61. Trik. 2, 8, 60. H. 126. Hār. 210. AV. 19, 9, 7. M. 6, 50. MBh. 1, 8287. उत्पातोन्निविधानप्राक् नारदे भगवानृषिः । दिव्यंश्चैवात्तरीनांश्च पार्थिवंश्च 2, 1635. प्रावर्तताथ देवानामुत्पाता भयंस्मिन् 1, 1415. उत्पातमेवा रौद्राश्च ववृषुः शोणितं बद्ध 1420. 8287. तानुत्थितामकोत्पातान् R. 3, 29, 16. 17. 30, 1, 2. 64, 20. 2, 1, 27. विरुगाः कालचोदिताः । रातसानां